

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

IV. ÚS 573/2020-38

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Libora Duľu (sudca spravodajca) a zo sudcov Ladislava Dudiša a Miroslava Duriša v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľiek [REDACTED] [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED], a [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED], zastúpených advokátkou JUDr. Janou Polakovičovou, Studenohorská 42, Bratislava, proti postupu Okresného súdu Bratislava III v konaní vedenom pod sp. zn. 7 C 115/2000 takto

r o z h o d o l :

1. Postupom Okresného súdu Bratislava III v konaní vedenom pod sp. zn. 7 C 115/2000 **bolo porušené** základné právo sťažovateľiek na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a ich právo na prejednanie záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.
2. Okresnému súdu Bratislava III v konaní vedenom pod sp. zn. 7 C 115/2000 **p r i k a z u j e**, aby konal bez zbytočných prietáhov.
3. Sťažovateľkám **p r i z n á v a** finančné zadostučinenie každej zvlášť v sume po **3 000 eur**, ktoré **j e** im Okresný súd Bratislava III **p o v i n n ý** zaplatiť do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.
4. Okresný súd Bratislava III **j e p o v i n n ý** nahradiť sťažovateľkám trovy konania v sume **396,48 eur** a zaplatiť ich právnej zástupkyni sťažovateľiek do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.
5. Vo zvyšnej časti ústavnej sťažnosti **n e v y h o v u j e**.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Skutkový stav veci a argumentácia sťažovateľiek

1. Sťažovateľky sa ústavnou sťažnosťou doručенou ústavnému súdu 24. septembra 2020 domáhajú vyslovenia porušenia svojho základného práva podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a práva podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) postupom Okresného súdu Bratislava III (ďalej len „okresný súd“) v konaní vedenom pod sp. zn. 7 C 115/2000 (ďalej aj „namietané konanie“). Sťažovateľky navrhujú, aby ústavný súd prikázal okresnému súdu konať bez zbytočných prietahov, priznal im finančné zadostučinenie každej zvlášť 10 000 eur a trovy konania.
2. Z ústavnej sťažnosti vyplýva, že sťažovateľky v priebehu namietaného konania, ktoré sa začalo ešte v roku 2000, vstúpili do predmetného konania ako dedičky žalovanej v 2. rade. Predmetom konania je určenie, že parcela č. [REDAKOVANÉ] s výmerou 4366 m² v podiele 7/12 patrí do dedičstva po [REDAKOVANÉ].
3. Okresný súd v namietanom konaní nariadil viacero pojednávanií, ktoré však podľa názoru sťažovateľiek neboli pripravené tak, aby mohol meritórne rozhodnúť.
4. Sťažovateľky tiež poukázali na to, že 1. februára 2017 bolo predmetné konanie prerušené do právoplatného rozhodnutia okresného úradu, katastrálneho odboru vedeného pod č. X – 213/2016, pričom skutočnosť, že predmetné konanie pred katastrálnym úradom je už právoplatne skončené, oznámila jedna zo sťažovateľiek okresnému súdu listom z 19. októbra 2017 aj 17. decembra 2019. Sťažovateľky podali 22. júna 2020 aj sťažnosť na prietahy v konaní adresovanú predsedovi okresného súdu. Podľa vyjadrenia podpredsedníčky okresného súdu z 24. augusta 2020 považovala sťažnosť sťažovateľiek na prietahy vzhľadom na celkovú dĺžku konania za dôvodnú.
5. Z hľadiska kritérií, ktoré posudzuje ústavný súd pri hodnotení existencie zbytočných prietahov, a teda k porušeniu označených práv, sťažovateľky argumentovali, že určenie vlastníctva k nehnuteľnosti, ak by tu aj existovala určitá faktická zložitosť právnej veci, nemôže trvať 20 rokov, čo je doba zjavne neprimeraná. Sťažovateľky svojím konaním ako právne nástupkyne žalovanej v 2. rade nezapríčinili zdĺhavý postup okresného súdu. Naopak, okresný súd v namietanom konaní neúmerne dlho nevykonával žiadne úkony a od 19. októbra 2017 (po ukončení katastrálneho konania) neuskutočnil žiadny úkon smerujúci k ukončeniu veci.
6. Vzhľadom na prietahy si sťažovateľky uplatnili aj primerané finančné zadostučinenie vo výške 10 000 eur pre každú z nich. Výšku uplatneného finančného zadostučinenia odôvodnili tým, že z dôvodu prietahov nemôžu uplatňovať svoje vlastnícke právo. Dodali, že vzhľadom na prietahy v namietanom konaní stratili dôveru, ktorú vkladali do spravodlivého súdneho systému.
7. Z uvedeného sťažovateľky vyvodzujú, že boli porušené ich základné práva uvedené v bode 1 odôvodnenia tohto nálezu.

II.

Vyjadrenie okresného súdu a replika sťažovateľiek

II.1. Vyjadrenie okresného súdu:

8. Okresný súd k ústavnej sťažnosti uviedol, že na ústnom pojednávaní netrvá, a poukázal na vyjadrenie zákonnej sudkyne, ktorá uviedla, že vec jej bola prerozdelená 3. januára 2019, po predložení spisu vyšším súdnym úradníkom 23. júla 2020 nariadila termín pojednávania na 17. september 2020, na ktorý sa sťažovateľky nedostavili, pričom žalovaná vo IV. rade, ktorá zastupuje žalovanú v III. rade, sa ospravedlnila z dôvodu práceneschopnosti. Súd vec napriek tomu prejednal, vykonal dokazovanie a pojednávanie odročil na 26. január 2021, tento termín bol zrušený v súvislosti s vyhlásením aktuálnej pandemickej situácie. Zákonná sudkyňa poukázala na nepresnosti v ústavnej sťažnosti a zdôraznila, že vzhľadom na preťaženosť súdneho oddelenia nie je možné konať vo všetkých veciach bezprietáhovo, na čo opakovane upozorňovala.

II.2. Replika sťažovateľiek:

9. Ústavný súd konštatuje, že sťažovateľky v stanovenej lehote a ani do zasadania senátu nezaujali žiadne stanovisko k vyjadreniu okresného súdu.

III.

Posúdenie dôvodnosti ústavnej sťažnosti

10. Predmetom konania pred ústavným súdom bolo posúdenie, či postupom okresného súdu v konaní vedenom pod sp. zn. 7 C 115/2000 došlo k porušeniu základného práva sťažovateľiek na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a práva na prejednanie záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru.

11. Ústavný súd si pri výklade práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov, ktoré je garantované v čl. 48 ods. 2 ústavy, osvojil judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva k čl. 6 ods. 1 dohovoru, pokiaľ ide o právo na prejednanie záležitosti v primeranej lehote, preto v obsahu týchto práv nemožno vidieť zásadnú odlišnosť (II. ÚS 55/98, I. ÚS 28/01, I. ÚS 132/03, I. ÚS 65/04).

12. Ústavný súd pri rozhodovaní o ústavných sťažnostiach namietajúcich porušenie základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy, resp. práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru vychádza zo svojej ustálenej judikatúry, v súlade s ktorou účelom základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov je odstránenie stavu právnej neistoty, v ktorej sa nachádza osoba domáhajúca sa rozhodnutia všeobecného súdu. Samotným prerokovaním veci na súde sa právna neistota osoby domáhajúcej sa rozhodnutia neodstraňuje. K stavu právnej istoty dochádza zásadne až právoplatným rozhodnutím súdu alebo iným zákonom predvídaným spôsobom, ktorý znamená nastolenie právnej istoty inak ako právoplatným rozhodnutím súdu (m. m. IV. ÚS 221/04).

13. Priznanie práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov zakladá povinnosť súdu aj sudcu na organizovanie práce tak, aby sa toto právo objektívne realizovalo (II. ÚS 21/01, I. ÚS 251/05). Základnou povinnosťou súdu a sudcu je preto zabezpečiť taký procesný postup v súdnom konaní, ktorý čo najskôr odstráni stav právnej neistoty, kvôli ktorému sa účastník obrátil na súd so žiadosťou o jeho rozhodnutie. Táto povinnosť súdu a sudcu vychádzala predtým z niektorých ustanovení zákona č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok v znení neskorších predpisov (napr. § 6, § 100 ods. 1, § 117 ods. 1 a § 119 ods. 1), ktorý platil do 30. júna 2016, a v súčasnosti už vychádza najmä zo zásady vyplývajúcej z čl. 17 a § 157 ods. 1 zákona č. 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej len „CSP“). V zmysle čl. 17 CSP „súd postupuje v konaní tak, aby vec bola čo najrýchlejšie prejednaná a rozhodnutá, predchádza zbytočným prietahom, koná hospodárne a bez zbytočného a neprimeraného zaťažovania strán sporu a iných osôb“ a v zmysle § 157 ods. 1 CSP „súd postupuje v konaní tak, aby sa mohlo rozhodnúť rýchlo a hospodárne, spravidla na jedinom pojednávaní s prihliadnutím na povahu konania“.

14. Pri posudzovaní otázky, či v súdnom konaní došlo k zbytočným prietahom v konaní, a tým aj k porušeniu základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy, resp. práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru, ústavný súd v súlade so svojou doterajšou judikatúrou (III. ÚS 111/02, IV. ÚS 74/02, III. ÚS 142/03) zohľadňuje tri základné kritériá, ktorými sú

- právna a faktická zložitosť veci, o ktorej súd rozhoduje,
- správanie účastníka súdneho konania a
- postup samotného súdu.

Za súčasť prvého kritéria sa považuje aj povaha prerokúvanej veci.

15. Pokiaľ ide o kritérium právnej a faktickej zložitosti veci, ústavný súd podotýka, že určenie vlastníckeho práva k podielu nehnuteľnosti, resp. určenie, že určitý podiel patrí do dedičstva po zosnulom, môže byť zložitá najmä po skutkovej stránke, najmä ak (ako to bolo aj v tomto prípade, pozn.) ide o dedičské konanie ešte pred rokom 1989, keď úradné záznamy k pozemkom neboli vedené dôsledne. Ďalším aspektom, ktorý mohol komplikovať prácu súdu, bol vyšší počet účastníkov, ktorý sa v priebehu súdneho konania rozšíril o právnych nástupcov tých účastníkov konania, ktorí medzitým zomreli. V tejto súvislosti však ústavný súd konštatuje, že ani tento aspekt nezbavuje sudcu ústavnej zodpovednosti za prietahy v konaní zapríčinené nesprávnou organizáciou práce alebo inými nedostatkami v činnosti súdu vrátane jeho nečinnosti (m. m. I. ÚS 47/96, I. ÚS 173/2017).

16. Správanie účastníkov konania je druhým kritériom pri rozhodovaní o tom, či v konaní pred súdom došlo k zbytočným prietahom. Je zrejmé, že k dĺžke súdneho konania v predmetnej veci prispelo aj to, že v priebehu konania sa rozširoval počet účastníkov konania o právnych nástupcov tých účastníkov, ktorí zomreli, čo je aj prípad sťažovateľiek, ktoré ako právne nástupkyne pôvodne žalovanej v II. rade (matka sťažovateľiek) vstúpili do konania v novembri 2014 ako jej dedičky. Ústavný súd, vychádzajúc z obsahu vyžiadaného spisu okresného súdu, neidentifikoval žiadny postup sťažovateľiek, ktorý by v napadnutom konaní mohol mať negatívny vplyv na dĺžku konania.

17. Tretím hodnotiacim kritériom, podľa ktorého ústavný súd zisťoval, či došlo k zbytočným priet'ahom, bol postup samotného okresného súdu v napadnutom konaní, ktoré začalo na základe žaloby z 18. augusta 2000. Rozhodovanie okresného súdu v predmetnej veci teda trvá viac ako 20 rokov bez vydania akéhokoľvek meritórneho rozhodnutia. Konanie bolo prerušené na základe uznesenia okresného súdu z 9. augusta 2004 (právoplatného 20. októbra 2004) do právoplatného skončenia veci na Obvodnom pozemkovom úrade v Bratislave vedenej pod č. 681-1/2004/D do 30. septembra 2010. Druhýkrát bolo konanie prerušené uznesením okresného súdu z 21. februára 2017 (právoplatným 9. júna 2017) z dôvodu prebiehajúceho konania na okresnom úrade, katastrálnom odbore o oprave údajov katastra k spornému pozemku vedeného pod č. X-213/2016. Napriek tomu, že sťažovateľka () už 20. októbra 2017 doručila okresnému súdu rozhodnutie, ktorým bola vykonaná oprava údajov v katastri, ktoré nadobudlo právoplatnosť už 8. marca 2017, teda odpadla prekážka prerušenia konania, okresný súd začal vo veci konať až 10. apríla 2019, keď si vyžiadal z príslušného katastra rozhodnutie o oprave údajov, preto toto obdobie hodnotí ústavný súd ako nečinnosť. Okresnému súdu však bolo doručené nesprávne rozhodnutie, čo si okresný súd nevšimol. Až právna zástupkyňa žalovaných v I. a II. rade z vlastnej iniciatívy predložila 16. septembra 2020 správne rozhodnutie katastra č. X -213/2016.

18. Ústavný súd konštatuje, že napriek uvedeným prerušeniam napadnutého súdneho konania samotná dĺžka rozhodovania v tomto prípade celkom jasne indikuje priet'ahy. Okresný súd bol absolútne nečinný v období od 18. marca 2001 do 9. augusta 2004. Prvé meritórne pojednávanie sa uskutočnilo až 14. októbra 2013, teda po uplynutí 13 rokov od začatia konania, čo je doba zjavne neprimeraná, a to aj po zohľadnení dĺžky prerušenia napadnutého konania. Počas celého trvania súdneho konania sa uskutočnilo len 5 meritórnych pojednávaní, ostatné sa nekonali pre ospravedlnenie niektorého účastníka konania, z dôvodov na strane zákonnej sudkyne a dve pojednávania boli zmarené pre procesnú chybu (súd nedoručil účastníkom potrebné rozhodnutie, nemal vykázané doručenie predvolania u všetkých účastníkov).

19. Vo vzťahu k argumentácii okresného súdu, ktorý vo svojom vyjadrení k ústavnej sťažnosti poukázal na objektívne okolnosti týkajúce sa okresného súdu a spôsobujúce nemožnosť konať plynulo, ústavný súd uvádza, že v podobných súvislostiach už viackrát vyslovil (pozri napr. I. ÚS 23/03), že nedostatočné personálne obsadenie súdu a nadmerné množstvo vecí, v ktorých sa musí zabezpečiť súdne konanie, by mohli len dočasne ospravedlniť vzniknuté priet'ahy, a to len v tom prípade, ak sa na ten účel prijali včas adekvátne opatrenia. Ústava v čl. 48 ods. 2 zaväzuje predovšetkým súdy ako garantov spravodlivosti, aby prijali príslušné opatrenia umožňujúce prerokovanie vecí, a teda vykonanie spravodlivosti bez zbytočných priet'ahov. I keď nie všetky nástroje na vyriešenie tzv. objektívnych okolností sa nachádzajú v dispozičnej sfére vedenia súdu či konajúceho sudcu, nemožno systémové nedostatky v oblasti výkonu spravodlivosti pripisovať na ťarchu strán konania a mieru ochrany ich základného práva zaručeného v čl. 48 ods. 2 ústavy oslabiť poukázaním na dlhodobo obmedzené personálne kapacity príslušných súdov (pozri napr. I. ÚS 119/03).

20. V napadnutom postupe okresného súdu teda bolo možné identifikovať neodôvodnenú nečinnosť, ktorá v konečnom dôsledku spôsobuje ďalšie zbytočné predĺženie už teraz extrémne dlhotrvajúceho konania, a teda aj predĺženie stavu právnej neistoty sporových strán. Ústavný súd preto konštatuje, že postup okresného súdu v napadnutom konaní bolo nevyhnutné v tomto prípade považovať za porušenie základného práva na prerokovanie vecí bez zbytočných priet'ahov.

21. Na základe skutočností uvedených v predošlej stati ústavný súd dospel k záveru, že základné právo sťažovateľiek na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a právo na prejednanie ich záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru postupom okresného súdu v konaní vedenom pod sp. zn. 7 C 115/2000 porušené boli.

IV.

Prikázanie vo veci konať a priznanie primeraného finančného zadosťučinenia

22. Podľa § 133 ods. 3 písm. a) zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) ak ústavný súd ústavnej sťažnosti vyhovie, môže prikázať, aby ten, kto porušil základné práva a slobody sťažovateľa svojou nečinnosťou, vo veci konal.

23. Ústavný súd v nadväznosti na svoje zistenia prikázal okresnému súdu konať vo veci bez zbytočných prietáhov (bod 2 výroku tohto nálezu).

24. Podľa čl. 127 ods. 3 ústavy ústavný súd môže svojím rozhodnutím, ktorým vyhovie sťažnosti, priznať tomu, koho práva podľa odseku 1 boli porušené, primerané finančné zadosťučinenie.

25. Podľa § 123 ods. 2 zákona o ústavnom súde ak sa sťažovateľ domáha primeraného finančného zadosťučinenia, v ústavnej sťažnosti uvedie rozsah, ktorý požaduje, a z akých dôvodov sa ho domáha.

26. Cieľom finančného zadosťučinenia je dovriešenie ochrany porušeného základného práva v prípadoch, v ktorých sa zistilo, že k porušeniu došlo spôsobom, ktorý vyžaduje nielen vyslovenie porušenia, prípadne príkaz na ďalšie konanie bez pokračujúceho porušovania základného práva (IV. ÚS 210/04). Obe sťažovateľky si uplatnili primerané finančné zadosťučinenie v sume po 10 000 eur (t. j. v súčte 20 000 eur). Ústavný súd považoval nimi uplatnené sumy za neprimerané, preto im priznal finančné zadosťučinenie vo výške po 3 000 eur, t. j. v súčte 6 000 eur (bod 3 výroku tohto nálezu). Pri určení výšky primeraného zadosťučinenia zohľadnil svoju stabilnú judikatúru (napr. IV. ÚS 535/2013, I. ÚS 582/2015, I. ÚS 54/2016, I. ÚS 611/2017, IV. ÚS 21/2018, IV. ÚS 63/2020, IV. ÚS 109/2020, IV. ÚS 287/2020, IV. ÚS 313/2020), ako aj skutočnosť, že sťažovateľky sa ako právne nástupkyne mohli stať účastníčkami konania až od roku 2014. Prevyšujúcej časti ich ústavnej sťažnosti týkajúcej sa finančného zadosťučinenia teda nevyhovel (bod 5 výroku tohto nálezu).

V.

Trovy konania

27. Podľa § 73 ods. 1 zákona o ústavnom súde trovy konania pred ústavným súdom, ktoré vzniknú účastníkovi konania, uhrádza účastník konania.

28. Podľa § 73 ods. 3 zákona o ústavnom súde ústavný súd môže v odôvodnených prípadoch podľa výsledku konania uznesením uložiť niektorému účastníkovi konania, aby úplne alebo sčasti nahradil inému účastníkovi konania alebo štátu trovy konania.

29. Obe sťažovateľky si uplatnili náhradu trov konania pred ústavným súdom, ktoré im vznikli v súvislosti s právnym zastupovaním právnou zástupkyňou, pričom ich výšku nevyčíslili a ani netvrdili, že ich právna zástupkyňa je platcom dane z pridanej hodnoty.

30. Ústavný súd priznal právnej zástupkyňi sťažovateľiek náhradu trov konania v sume 396,48 eur v súlade s vyhláškou Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov (ďalej len „vyhláška“), a to za 2 úkony právnej služby podľa § 13a ods. 1 písm. a) a c) vyhlášky (prevzatie a príprava zastúpenia vrátane prvej porady s klientom, podanie sťažnosti podľa čl. 127 ods. 1 ústavy). Ústavný súd vychádzal zo základnej sadzby tarifnej odmeny za jeden úkon právnej služby za rok 2020 v sume 177 eur (1/6 výpočtového základu podľa § 11 ods. 3 vyhlášky), tiež zo sadzby za náhradu hotových výdavkov (režijný paušál) za každý úkon právnej služby za rok 2020 v sume 10,62 eur (1/100 výpočtového základu podľa § 16 ods. 3 vyhlášky). Keďže obe sťažovateľky boli zastúpené rovnakou právnou zástupkyňou, ústavný súd prihliadol aj na § 13 ods. 2 vyhlášky (základná sadzba tarifnej odmeny sa zníži o 50 %, ak ide o spoločné úkony pri zastupovaní dvoch alebo viacerých osôb).

31. Priznanú náhradu trov konania je okresný súd povinný zaplatiť na účet právnej zástupkyne sťažovateľiek (§ 62 zákona o ústavnom súde v spojení s § 263 ods. 1 CSP).

32. Vzhľadom na čl. 133 ústavy, podľa ktorého proti rozhodnutiu ústavného súdu nie je prípustný opravný prostriedok, treba pod právoplatnosťou nálezu uvedenou vo výroku tohto rozhodnutia rozumieť jeho doručenie účastníkom konania.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 30. marca 2021

Libor Duľa
predseda senátu